



N. Raos*

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada
Ksaverska cesta 2, p.p. 291
10 001 Zagreb

Javni govor

Kada gledam i slušam što se u posljednje vrijeme događa u našem političkom životu, kakve riječi i rječetine razmjenjuju predstavnici naše najviše zakonodavne i izvršne vlasti, da ne govorimo o komunikacijama u međunarodnim odnosima, sjetih se svojih davnih vojničkih dana kada sam radio kao administrativac ("čato") u komandi pograničnih jedinica na granici prema Bugarskoj. Među ostalim dužnostima dopalo mi je pisanje dopisa jugoslavensko-bugarskoj komisiji za rješavanje graničnih incidenata. (Trebalo imati na umu da je granica s bugarske strane bila osigurana s dva reda bodljikave žice i drugim specijalitetima hladnoga rata.) Dopisi s oznakom "državna tajna – strogo poverljivo" bili su namijenjeni predsjedniku te komisije i uvijek su počinjali s jednom te istom frazom: "Poštovani druže predsjedniče, čast mi je izvestiti Vas..." To je pravi diplomatski, uljudni, da ne kažemo gospodski govor. Jer sve što je nakon toga slijedilo – netko je na nekoga pucao, netko je nekoga ubio, netko je bombu bacio – može se razumjeti, prihvatiti i na kraju riješiti. Jasno je zašto. Takva formulacija daje sugovorniku do znanja da ga se poštuje kao osobu, a time se, jasno, poštuju i nastoje razumjeti njegovi stavovi, što je nužan uvjet da se problem riješi na obostrano zadovoljstvo.* U suprotnom dolazi do prekida komunikacije – što je, istina, najlakše učiniti, ali ništa dobro iz toga ne može proizaći. Jer ako se prekine komunikacija, preostaje šutnja (guranje problema pod tepih) ili rješavanje problema drugim, nasilnim sredstvima.

No nije mi ovdje namjera pisati o svladavanju komunikacijskih vještina, o građanskoj pristojnosti i građanskom odgoju – što i nama znanstvenicima često nedostaje, posebice kad pišemo recenzije¹ – nego o javnom govoru. O tome mi je dao misliti saborski zastupnik Milorad Pupovac, inače profesor lingvistike na zagrebačkom Filozofskom fakultetu, kada se osvrnuo na verbalne napade koje trpi od predsjednika Milanovića.

Javni govor je, prvo, onaj jezik kojim se javno govori, pred širom i najširoom publikom. To je i jezik kojim se piše. No evo nevolje (prve). Ako si nekoć, recimo u doba Augusta Šenoa, htio nešto javno reći, morao si oko sebe okupiti publiku. Ta te publika dolazila slušati, i za to slušanje plaćala ulaznice (običaj koji se danas posve izgubio) ili si pak trebao nešto napisati što je netko trebao platiti i uz velik trošak tiskati. Riječ je bila skupa, pa stoga i vrijedna, dragocjena. Svatko je pazio kako govori i što kaže. Govornička se vještina učila i vježbala, tekstovi su se dorađivali u nedogled. Bilo je nezamislivo da se čovjek koji je "završio visoke

škole" bakče s gramatikom i pravopisom, ponajmanje s gramatikom i pravopisom svojeg materinjeg jezika. Njegovao se javni jezik, jezik književnosti, govorničva, uglađenog društva, jezik salona u kojima nije bilo mjesta za svakoga.

No danas su došla neka nova vremena. Javna riječ više nije skupa, ona više nije privilegij obrazovanih. Danas može govoriti tko hoće i o čemu hoće. Pred televizijskim se kamerama pojavljuje svatko, od najneobrazovanijih do najobrazovanijih. Za iznošenje svoga mišljenja nije potrebno pokretati novine ili časopis – dovoljno je otvoriti profil na Facebooku ili nekoj drugoj internetskoj stranici. Ništa se ne lektorira, ništa se ne uređuje, ništa se ne recenzira. Na kraju se ništa ni ne misli kada se piše, niti se mari kako se piše. Brblja se. Posljedica toga je sve veća nepismenost i pri tome ne mislim samo na nepoznavanje gramatike i pravopisa. Još je gori oblik nepismenosti onaj oblik koji nijedan lektor ni urednik ne mogu ispraviti, a to je nepismenost koja izvire iz nesposobnosti izražavanja misli jezikom.

Ako je pisanje stavljanje misli na papir, misli dobronamjerni čitatelj, kako je onda moguće pisati ako se ne misli? Što na papiru piše ako to nisu misli autora, misli onoga tko je to napisao? Odgovor je: javni jezik!

Malo sam i sâm ostao zatečen ovim zaključkom. Jer ono što zovemo javnim jezikom, onaj jezik s kojim se susrećemo u javnoj komunikaciji, je prazan jezik. Taj prazni jezik, jezik kojim se ne prenosi značenje, je jezik administracije. To je jezik sastavljen od birokratskih i ne manje stručnih fraza, koje su – što sam na više mjesta naglasio u svojoj knjizi o umijeću pisanja² – najveći otrov jezika. Protiv fraziranja se trebamo boriti, ali ne tako da jedne fraze zamijenimo drugim, isto tako praznim frazama. Treba njegovati svoj jezik, razvijati svoj jezični izraz, svoj stil pisanja da bi se uzmoglo izraziti svoje misli na primjeren i jasan način. Bez toga pisanje se svodi na fraziranje i, još gore, na prepisivanje.

Literatura

1. N. Raos, Kako pisati recenziju (i na nju pametno odgovoriti), Arh. Hig. Rada. Toksikol. 66 (2015) 323–325.
2. N. Raos, Mala škola pisanja (za znanstvenike i popularizatore), Hrvatsko društvo kemijskih inženjera i tehnologa i Hrvatsko kemijsko društvo, Zagreb, 2019.

* Dr. sc. Nenad Raos
e-pošta: raos@imi.hr

** Još je bolji primjer pismo koje su Englezi poslali Nijemcima na kraju bitke u sjevernoj Africi za vrijeme Drugoga svjetskog rata: "The war in Africa has been decided, I'm glad to say, not in your favour. I should like, therefore, to thank you and all your people, in the name of my officers and men, for the fair play with which we have fought against each other on both sides. I and my battalion hope that all of you will come out of the war safe".